

MOUTINBIKE VELOSIPED SPORTINING RIVOJLANISH BOSQICHLARI VA MTB (TOG‘) VELOSIPEDINING SHOSSE VELOSIPEDIDAN FARQI

Akmanova Durdona Allayar qizi

O‘zbekiston davlat jismoniy tarbiya va sport universiteti Nukus filiali.

+99891-306-99-04 durdonaakmanova62@gmail.com

<https://doi.org/10.5281/zenodo.15876596>

Annotatsiya. Ushbu maqolada Velosport sport turining Moutinbike yo‘nalishining kelib chiqish bosqichlari. Shosse velosipedi bilan MTB velosipedlarining farqi shu bilan bir qatorda birinchi tog‘ velosipedlari va ularning yaratuvchilari haqida ma‘lumotlar keltirib o‘tilgan.

Kalit so‘zlar: Velosport, tog‘ velosipedi, shosse, rama, BMX, tarix, AQSH, velokross, kompaniya.

Аннотация. Эта статья посвящена этапам возникновения велоспорта Moutinbike.

Разница между шоссейным велосипедом и велосипедами MTB, а также информация о первых горных велосипедах и их создателях.

Ключевые слова: Велоспорт, горный велосипед, дорога, рама, BMX, история, США, циклокросс, компания.

Abstract. This article is dedicated to the stages of Moutinbike cycling emergence. The difference between highway bicycle and MTB bicycles, as well as information about the first mountain bikes and their creators.

Keywords: Cycling, mountain bike, highway, frame, BMX, history, USA, cycling, company.

Kirishish. Tog‘ velosporti tarixi qayerdan boshlangani haqidagi bahs-munozaralar hamon davom etmoqda. Hisobni ikki faktdan boshlash mumkin: yo‘l chetidan haydash va mauntinbayk dizaynining yaratilishi. Agar tog‘ velosipedida yurish yo‘lsiz joyda velosipedda yurish sifatida belgilansa, bu yerda birinchi bo‘lib 1886-yildan boshlab velosipedlarda otlarning o‘rniga foydalanib, chorrahalar bo‘ylab harakatlangan AQSH harbiy xizmatchilari hisoblanadi.

Asosiy qism. Agar tog‘ velosipedining biz o‘rgangan dizayni hal qiluvchi omil bo‘lsa, u yana qariyb 100 yildan keyin paydo bo‘ldi. 1978-yilda birinchi shunday dizayn amerikalik velosipedchi Jo Briz tomonidan namoyish etilgan. Oddiy tilda bunday velosipedlar Breezers (ijodkorning familiyasidan olingan) deb atalgan.

XX asrning birinchi yarmida, mauntinbayk alohida fan sifatida paydo bo‘lishidan oldin, shosse musobaqasi ishtirokchilari qishda formasini saqlab qolish uchun to‘siqli velosipedlardan foydalanib, yo‘lsiz yurib borar edi. 1940-yillarda velosportga oid turlardan biri - velokross paydo bo‘ldi. Ushbu sport turi bo‘yicha birinchi jahon chempionati 1950-yilda bo‘lib o‘tgan.

Keyinchalik velokross "mauntinbayk"dan ajralib, alohida turga aylandi.

Mauntinbaykning vatani AQSH. Bu yerda XX asr o‘rtalarida yo‘ldan tashqarida velosiped haydash klublari paydo bo‘ldi. Kolorado va Kaliforniya velosipedchilari o‘zlarining og‘ir kruiz velosipedlarini qayta ishlab, ularni yo‘lsiz yurishning og‘ir sharoitlariga moslashtirdi.

1970-yillarning oxiri - 1980-yillarning boshlarida shosse velosipedlarini ishlab chiqaruvchi kompaniyalar yuqori texnologiyali yengil materiallardan foydalanib tog‘ velosipedlarini ishlab chiqara boshladilar. 1979-yilda Geri Fisher, Charli Kelli va Tom Ritchi bilan hamkorlik natijasida MountainBikes kompaniyasi paydo bo‘ldi. Ta’kidlanganidek, "mauntinbayk" dizayni Jo Briz bilan yaqin hamkorlikda ishlab chiqildi.

Bu to‘rtlik zamonaviy tog‘ velosipedining tarixini boshlab berdi va 1983-yili kompaniya tarqalib ketgandan keyin, uning asoschilarining har biri o‘zlarining yaxshi ko‘rgan ishlarini

davom ettirdi. Fisher "Gary Fisher Mountain Bikes" firmasiga asos soldi, keyinchalik uni "Trek Bicycle" kompaniyasi sotib oldi.

Charli Kelli tog' velosipedlari haqidagi birinchi jurnal - "The Fat Tire Flyer" jurnalini tuzdi va 1986-yilgacha bu tog' velosipedchilari uchun yagona jurnal edi. Bundan tashqari, u 1983-yilda USA Cycling tog' velosporti bo'limiga asos solishda ishtirok etib, yangi sport turi uchun ilk qoidalar tuzilgan.

Tom Richi, Geri Fisher kabi, 1980-yillarning o'rtalarida MTB uchun komponentlar ishlab chiqish bo'yicha Shimano kompaniyasidan keyin ikkinchi o'rinda turgan Ritchey Design kompaniyasini tuzdi. Uch kishining nomi ham tog' velosipedining barchasi bo'lmasa-da, ko'pchiligining asoschisi Jo Briz tomonidan tashkil etilgan Mauntinbayk (tog' velosipedi) shon-shuhrat zaliga kiritilgan.

Dastlabki tog' velosipedlarining ramalari shosse velosipedlari ramalarining deyarli nusxasi edi, lekin og'ir trubalari va boshqa geometriyasi bor edi, shinadan ko'proq foydalanish mumkin bo'lishi uchun kengroq rama va vilka bor edi. Rul to'g'ri ko'ndalang edi, qiyshiq emas.

Bundan tashqari, ayrim detallari, masalan, chiqarish, vizual harakatlarni bajarish uchun mo'ljallangan katta bo'lmagan velosiped - BMX dan olingan. Buning natijasida 1981-yilda "Specialized Stumpjumper" nomi bilan ko'plab ishlab chiqarilgan birinchi mauntinbayk paydo bo'ldi. Specialized uni "Hayotda barcha holatlarda velosiped" shiori bilan arzon va universal velosiped sifatida sotadi.

Dastlab velosiped sotuvchilari BMXga o'xshashligi, lekin katta o'lchamlari tufayli Stumpjumperga ishonchsizlik bilan qarashdi. Shunday bo'lsa-da, 125 ta "temir ot"ning birinchi partiyasi olti kunda sotildi. Stumpjumper dizayni biroz o'zgargan bo'lsa-da, hamon ishlab chiqarilmoqda.

1982-yilda Brayan Skinner tog' velosipedlari uchun dunyoda birinchi ilgichni ixtiro qildi.

U tog' velosipedlari uchun tarkibiy qismlarni ishlab chiqish va yaratishda ta'sirchan inson edi, ularning eng mashhurlari Shimano Deore va Deore XT - tog' velosipedlari uchun guruhlar (velosiped uchun jihozlar to'plami) bo'lib, ular hozirgacha talab qilinadi.

Kam odam biladi, lekin Skinner ham to'liq ilgakli birinchi velosipedni yaratdi (1983-y.).

Bu prototip MCR Descender deb atalgan, lekin u ko'plab ishlab chiqarilmadi. Uning o'rnini seriyali ishlab chiqarishda Serrota kompaniyasining boshqa ikki yetakchisi - Proflex Offroad (1990-y.) egalladi.

Velosipedlar orasida shosse velosipedlari bilan tog' velosipedlari orasidagi farqning keskinligini topish mumkin. Ularning ramalari, rullari va shinalari butunlay farq qiladi.

Shosse velosipedi. Shosse velosipedlari shahar ko'chalari, avtomobil yo'llari, velosiped yo'laklari, tog' usti yo'llari va boshqa ko'plab qattiq qoplamali yo'للarda yurishga mo'ljallangan.

Bu velosipedlar yengil va aerodinamik, ular to'g'ri yo'lda tez yura oladi va tog'ga tezroq ko'tarila oladi.

Leikin yo'lsiz joyda ular o'zlarini yaxshi ko'rsatmaydi. Chunki tor rul, tor va tekis shinalar hamda amortizatsiyaning yo'qligi, ya'ni asfalt yo'ldagi velosipedga tezlikni oshiruvchi barcha narsalar chorrahada mutlaqo foydasiz.

Tog' velosipedi. Tog' velosipedining rama geometriyasi zarbalarni yumshatish va notekis joylarda muvozanatni yaxshilash uchun ishlab chiqilgan bo'lib, kuchli diskli tormozlar va uzatish sonlarining keng diapazoni har qanday yo'lsiz vaziyatga mos bo'ladi.

Biroq, ularning barchasiga qaramasdan, tog' velosipedlari shaharda trotuarlarda ham, ajratilgan velosiped yo'laklarida ham juda qulay.

MTB hech qachon yo‘l velosipedidek tez yura olmaydi, lekin uning ustiga minish va amortizatsiyalash yo‘ldagi yoriqlarni va chegaralarni xavfsiz bartaraf etish imkonini beradi. Shuning uchun ham ko‘pincha endi sportga qatnay boshlayotgan velosipedchilarning birinchi velosipedi - mauntinbayk bo‘ladi.

Xulosa. Shu bilan birga, har bir tog‘ velosporti ixtisosligining o‘ziga xos velosiped turi borligini unutmaslik kerak. Bir qarashda ularning bir-biridan farqi shosse va tog‘ velosipedidagi kabi ko‘zga tashlanmaydi, lekin ularning o‘ziga xosliklari bor.

Foydalanilgan adabiyotlar:

1. Ye.N. CHERNIKOVA, I.I. KARIMOV, O.Yu XOLMURATOV “VELOSPORT NAZARIYASI VA USLUBIYATI” TOSHKENT – 2017 b. 23-25
2. Верхошанский Ю. В. Основы специальной физической подготовки спортсменов - М.: Физкультура и спорт, 1988, - 331 с.
3. S.M. TOYLIBAEV Q.O. SERIMBETOV “ TANLANGAN SPORT TURI BOYINSHA QANIYGELIKKE KIRISIW (VELOSPORT) Tashkent “METHODIST NASHRIYOTI” 2023 b. 69
4. Тойлибаев, С., & Акманова, Д. (2024). ВЛИЯНИЕ ВЕЛОСИПЕДНОГО СПОРТА НА ФИЗИЧЕСКОЕ РАЗВИТИЕ ТУРИСТОВ И ОБЩЕЕ РАЗВИТИЕ ТУРИЗМА В УЗБЕКИСТАНЕ. *NRJ*, 1(3), 909-916.
5. Toylibaev, S. M., & Akmanova, D. A. (2024). VELOSPORTCHILARNING MUSOBAQAGA OLDI PSIXOLOGIK TAYORGALIGIN O‘SHIRISH ASOSLARI. *Modern Science and Research*, 3(11), 294-298.
6. Akmanova, D. (2024). O‘SPIRIM YOSHDAGI SPORTCHILARNING JISMONIY TAYYORGARLIKNING VELOSIPED SPORTIGA TA’SIRI: ZAMONAVIY TEXNIKA VA TEXNIKALARNI KO’RIB CHIQISH VA TAHLIL QILISH. *Modern Science and Research*, 3(5).